

דף תשובות לחידון קהוט ל"ג בעומר

1. מדוע מדליקים מדורות בל"ג בעומר?

- לזכר המדורות שהדליקו המגינים בבתי הרומאים
- לסמל את המדורות שהדליקו המורדים כדי להודיע על תחילת המרד
- לזכר צורת הבישול בעבר, בתקופת מרד בר כוכבא
- כדי לשרוף את החמץ

קיימים מספר הסברים למסורת הדלקת המדורות:

ההסבר ראשון, והוא גם המקובל ביותר, מבוסס על הקשר בין מרד בר כוכבא ובין ל"ג בעומר: המורדים הדליקו משואות אש על ראשי ההרים כדי להעביר את ההודעה על פרוץ המרד. המדורות שמדליקים היום בל"ג בעומר הן זכר לאותן משואות.

ההסבר השני קשור להפסקת המגפה שפקדה את תלמידי רבי עקיבא: רבי עקיבא, שנחשב לסמל של מסירות נפש למען התורה, תמך במרד שהנהיג בר כוכבא נגד הרומאים, ובשל כך הוציאו אותו הרומאים להורג. לרבי עקיבא היו 24 אלף תלמידים, רבים מהם מתו במגפה מפני שלא נהגו כבוד זה בזה. ביום ל"ג בעומר פסקה המגפה.

הסבר נוסף קשור לדמותו של רבי שמעון בר יוחאי, שהיה תלמידו של רבי עקיבא וגם הוא התנגד לשלטון הרומאים בארץ ישראל. אירועים שונים בחייו של רבי שמעון בר יוחאי קשורים לל"ג בעומר, כגון היום שבו הוסמך להיות רב, היום שבו התחתן והיום שבו נפטר. על פי המסופר ב"ספר הזוהר", ביום מותו של רבי שמעון בר יוחאי היה ביתו אפוף אש, ולזכר אותה אש נהגו להדליק מדורות ביום פטירתו – הוא יום ל"ג בעומר.

2. באיזה הר נהוג לחגוג את הילולת ל"ג בעומר?

- הר הכרמל
- הר חרמון
- הר מירון
- הר הנגב

נוהגים לחגוג את הילולת ל"ג בעומר בציון קברו של רבי שמעון בר יוחאי (הרשב"י), שנמצא על שיפולי הר מירון. על פי המסורת, נפטר הרשב"י בל"ג בעומר ומדי שנה נוהרים מאות אלפי מאמינים ל"הילולה דרבי שמעון בר יוחאי".

3. מתי סופרים את ספירת העומר?

- א. מראש השנה עד סוכות
- ב. משבועות עד יום ירושלים
- ג. מי"ז בתמוז עד ט' באב
- ד. מפסח עד שבועות

ספירת העומר היא מצוות עשה הכתובה בספר ויקרא ובספר דברים. מתחילים את הספירה למחרת הפסח, עם תחילת הקציר. הספירה נמשכת 49 ימים, שהם שבעה שבועות. ביום החמישים לספירה חוגגים את חג השבועות.

"וספרתם לכם ממחרת השבת, מיום הביאכם את עמר התנופה – שבע שבתות תמימת תהינה. עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום, והקרבתם מנחה חדשה לה". ספר ויקרא, פרק כ"ג, פסוקים ט"ו-ט"ז.

וכן בספר דברים: "שבעה שבעות, תספור-לה: מהחל חרמש בקמה, תחל לספור שבעה שבעות. ועשית חג שבעות לה' אלהיך, מסת נדבת ידך אשר תתן, כאשר יברכך ה' אלהיך". ספר דברים, פרק ט"ז, פסוקים ט"י-י"א.

4. במשך כמה ימים נמשכת ספירת העומר?

- א. שבעה שבועות
- ב. 33 יום
- ג. 49 ימים
- ד. תשובות א+ג נכונות

בספר ויקרא: "וספרתם לכם ממחרת השבת, מיום הביאכם את עמר התנופה – שבע שבתות תמימת תהינה. עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום, והקרבתם מנחה חדשה לה". ספר ויקרא, פרק כ"ג, פסוקים ט"ו-ט"ז.

שבעה שבועות הם 49 ימים.

5. מי היה רבי עקיבא?

- א. תלמידו של בר כוכבא
- ב. המנהיג הרוחני של מרד בר כוכבא
- ג. השליח שהדליק את המדורות ופרסם את תחילת המרד
- ד. תלמידו של רש"י (רבי שלמה יצחקי)

רבי עקיבא בן יוסף נולד במאה הראשונה לספירה, ככל הנראה, לפני חורבן בית שני, ונפטר בשנת 136 לספירה, היה תנא ארץ ישראלי, בן הדור השלישי של התנאים, מגדולי חכמי ישראל. מנהיג הרוחני של מרד בר כוכבא.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

6. היכן מתקיימת ההילולה המרכזית בל"ג בעומר?

- א. בפארק ירושלים
- ב. ביער הרצל
- ג. בקברו של רבי שמעון בר יוחאי (רשב"י)
- ד. בקברו של רבי עקיבא

רבי שמעון בר יוחאי, המכונה בקיצור רשב"י, פעל במאה השנייה לספירה, היה תנא בן הדור הרביעי ותלמידו של רבי עקיבא.

הלכות רבות בשמו מובאות במשנה, שנערכה על ידי רבי יהודה הנשיא, מחשובי תלמידיו, שם הוא מכונה "רבי שמעון", ללא ציון שם אביו. כתיבת ספר הזוהר מיוחסת לרשב"י. הוא הפך לסמל של תורת הסוד והקבלה ולדמות מרכזית באירועי ל"ג בעומר, בהם נערכת מדי שנה הילולה על קברו במירון. על פי המסורת, אירועים שונים בחיי רשב"י מצוינים בל"ג בעומר, כגון היום שבו הוסמך להיות רב, היום שבו התחתן והיום שבו נפטר.

7. מהו מנהג החאלקה?

- א. הנחת תפילין על ידי ילדים בני שלוש
- ב. התספורת הראשונה לילדים בני שלוש
- ג. חליקות (גלישה) שעושים הילדים על הר מירון
- ד. ביטול נדר הנזירות (נזירים נהגו לא להסתפר)

בקרב עדות רבות בישראל נהוג לספר את שערות הילד רק כשהגיע לגיל שלוש, ואז עורכים טקס תספורת חגיגי. ישנם המכנים אותו בשם "חלאקה" (תספורת בשפה הערבית) או "אפשערניש" (בשפת האידיש). בישראל, רבים נוהגים לחגוג את התספורת ליד קברו של רבי שמעון בר יוחאי שבמירון, אך ניתן לחגוג את התספורת בכל מקום.

מדוע לחכות עד גיל שלוש? למספר שלוש משמעות רבה ביהדות. הציווי התנכ"י קובע כי כאשר נוטעים עץ פרי חדש בארץ ישראל אסור לאכול מפירותיו בשלוש השנים הראשונות. "וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו: שלוש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל; ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים לה", ויקרא י"ט פסוק כ"ג.

הרובד הפנימי של הפסוק לא עוסק בנטיעת עצים בלבד, מציין המדרש, אלא גם בהליך שעובר כל ילד קטן: בשלוש השנים הראשונות לחייו הוא לא יכול לדבר ("ערלה"), אך בשנה הרביעית הוריו מקדשים אותו ללימוד התורה.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

אם הילד דומה לעץ צעיר, הרי כשם שלא נהנים מפירות העץ עד לאחר שלוש שנים, כך אין לספר את שערותיו של הילד עד לגיל שלוש.

בחגיגת התספורת מספרים את שערות ראשו של הילד, אך מותירים את ה"פיאות". קיום מצווה זו הוא סיבה לעריכת חגיגה.

8. בתקופת ספירת העומר נוהגים מנהגי אבלות, מה אסור לחגוג?

- א. לא נהוג לשמוע מוזיקה
- ב. לא נהוג לקיים חתונות
- ג. לא נהוג להסתפר ולהתגלח
- ד. כל התשובות נכונות

הימים שבין חג הפסח לחג השבועות הם ימים שיש בהם צער, מפני שמתו בהם במגפה 24 אלף מתלמידי רבי עקיבא. לפיכך נוהגים בימים אלו מקצת מנהגי אבלות: שלא להינשא ושלא להסתפר, וכן אין עורכים בהם ריקודים ומחולות של רשות.

9. איזה תנועת נוער נוסדה בישראל בל"ג בעומר?

- א. הנוער העובד והלומד
- ב. בני עקיבא
- ג. תנועת המושבים
- ד. כנפיים של קרמבו

תנועת בני עקיבא נוסדה בל"ג בעומר ה'תרפ"ט (1929) בירושלים, על ידי יחיאל אליאש, באותה עת צעיר בן 21, מנחם חרובי (חרובסקי) וגורמים נוספים מהפועל המזרחי. למעשה, התנועה הוקמה עוד לפני כן, בכ"ו אדר א' של אותה שנה, אך בל"ג בעומר תרפ"ט עמד מספר החברים בתנועה על 80 נפש, ולכן הוחלט שיום זה יוגדר כיום ההקמה הרשמי שלה. התנועה הוקמה כתנועת נוער דתית מעורבת לבנים ולבנות.

10. מה מצוין ל"ג בעומר?

- א. סיום המצור על מצדה בשנת 1073
- ב. פטירת רשב"י, שהיה ממייסדי תורת הקבלה
- ג. סיום המגפה שפגעה בתלמידי רבי עקיבא
- ד. תשובות ב+ג נכונות

שני אירועים משמעותיים אירעו בל"ג בעומר:

א. מגיפה קטלנית השתוללה בין תלמידי רבי עקיבא וקטלה 24 אלף מהם כעונש על חוסר כבוד הדדי ראוי בין התלמידים. המגיפה פרצה בימים שלאחר חג הפסח ונמשכה עד לל"ג בעומר, אז לא מת אף אחד מתלמידי רבי עקיבא, והיה זה אירוע שמח.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

ב. ביום זה נפטר רבי שמעון בר יוחאי, צדיק מתקופת התנאים, שחיבר את ספר הזוהר, ספר קבלי המשמש כיסוד לחלק המיסטי של התורה. ביום פטירתו גילה רבי שמעון לתלמידיו סודות תורה מיסטיים רבים וציווה את תלמידיו לציין בכל שנה את יום פטירתו כיום שמחה.

11. במה נוהגים ילדים לשחק ב"ג בעומר?

- א. סביבונים – מפני שהאמינו כי משחק זה מביא מזל
- ב. חץ וקשת – כלי מלחמה נפוץ בתקופת בר כוכבא
- ג. מטוסי נייר – מפני שהנייר הוא מוצר נפוץ וזול
- ד. גוגואים – פירות עץ המשמש שמבשילים בעונה זו

ב"ג בעומר נוהגים לצאת לטבע, לירות בחץ וקשת ולערוך תחרויות ספורט. מנהגים אלו נוצרו, כנראה, בהשפעת דתות אחרות, כמו חגיגות ה-1 במאי (המאיאלס) או ליל ולפורגה, מנהגים כפריים אירופאיים בימי הביניים, שהיו קשורים במלחמה במזיקים בעונת הקיץ. מנהגים אלו בחודש מאי כללו אירועי ספורט וקליעה בקשת.

12. מדורות ל"ג בעומר גורמות לזיהום הסביבה. מה אפשר לעשות כדי להקטין את הפגיעה בסביבה?

- א. לעשות מדורה אחת לא גדולה שתשמש קבוצה גדולה של ילדים
- ב. להכניס בקבוקי פלסטיק עם מים למדורה
- ג. לדאוג שהלהבות יגיעו הכי גבוה שאפשר
- ד. לעשות את המדורה בתוך הבית

מדורות ל"ג בעומר גורמות לעלייה חדה ברמות זיהום האוויר. בתהליך השריפה נפלטות לאוויר ריכוזים גבוהים של חלקיקים נשימים המסוכנים לבריאות האדם, וכן כמויות גדולות של פחמן דו חמצני, הגורם להתחממות כדור הארץ. מומלץ להדליק כמה שפחות מדורות, כלומר, מדורה אחת תשמש כמה שיותר אנשים.

13. היכן רצוי למקם את המדורה?

- א. במרפסת של הבית
- ב. במקום פתוח ללא עצים ושיחים, במרחק סביר מבניינים
- ג. מתחת לעץ גבוה בכדי שיהיה צל
- ד. בשטחים ירוקים, ליד עצים ושיחים, שיהיה חומר בעירה

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

בבחירת האתר לקיום המדורה - הקפידו על שטח נקי וחשוף. אין להדליק מדורה ביער, מתחת לעצים ולא סמוך לשדה קוצים, מחשש שאלה יישרפו. כמובן יש לשמור גם מרחק ביטחון משטח בנוי, כדי למנוע נזק לשטח הבנוי.

מומלץ לתחום את המדורה במעגל אבנים שיגביל את התפשטות האש. חשוב להכין מראש אמצעים לכיבוי האש כמו מקור מים, חול ולמי שיכול - מטף נייד, שעשוי להועיל תמיד.

14. מה היו שמו ותפקידו של בר כוכבא במרד?

- א. רבי שמעון כוכבי, המנהיג הצבאי של המרד
- ב. שמעון המכבי, מפקד המרד
- ג. שמעון בן כוסבה, המנהיג הצבאי של המרד
- ד. שמשון הגיבור, המנהיג הרוחני של המרד

שמעון בן כוסבה, שנודע בהיסטוריה כבר כוכבא, היה מנהיגו של המרד היהודי הגדול השלישי נגד האימפריה הרומית, שקרוי כיום על שמו: מרד בר כוכבא. מעט מאוד ידוע על בן כוסבה, לבד מעצם הנהגתו את ההתקוממות, שהסתיימה בתבוסה ובמותם של אלפים רבים. בן כוסבה שלט במשך שלוש שנים בטרטוריות ביהודה שכבשו אנשיו מידי הרומאים, כשתומכיו מאמינים בהיותו מלך המשיח והוא מחזיק בתואר "נשיא ישראל". הוא נהרג, ככל הנראה, בעת נפילת ביתר לידי הרומאים. מעט מאוד דיווחים שרדו על אודותיו, ואף שמו לא התגלה אלא בעקבות חפירות ארכאולוגיות במאה ה-20; כינויו המוכר "בר כוכבא" נלקח מכתבי היסטוריונים עתיקים שחוברו מאות שנים אחריו.

15. כיצד נקראו החכמים שחיו בתקופת המשנה?

- א. גאונים
- ב. אמורים
- ג. חכמי בר כוכבא
- ד. תנאים

תנאים הוא כינוי לחכמי ישראל בתקופה שמימות אנשי הכנסת הגדולה והזוגות ועד לחתימת המשנה, כלומר במאה הראשונה והשנייה לספירה, במשך כ-160 שנה. החל בתלמידי הלל ושמאי ועד לרבי יהודה הנשיא. רבים מהתנאים היו שותפים ביצירת המשנה. לאחר תקופת התנאים החלה תקופת האמוראים, שהיו חכמי הגמרא (התלמוד). המילה תנא פירושה שנה, למד, כלומר, למסור את התורה שבעל פה.

16. ארגון הגדנ"ע (גדודי נוער) קם בל"ג העומר. מהו סמל הגדנ"ע?

- א. חץ וקשת
- ב. מנורה וענפי זית
- ג. שני כידונים
- ד. קבוצת אנשים צועדת בשדה

גְּדָנְ"ע (גדודי נוער או גדודי נוער עברי) הוא ארגון ישראלי לחינוך טרום צבאי. הגדנ"ע הוא מסגרת חסות של צה"ל שאמונה על הפעלת הנוער והכנתו לשירות צבאי. מקום המדינה ועד תחילת שנות ה-90 פעלה המערכת כפיקוד ייעודי שקם כהמשך ועל בסיס מסגרת הגדנ"ע המחתרית שהפעיל ארגון ההגנה בשנות הארבעים, שבה הוכשרו בני הנוער לשירות במסגרות כמו חי"ש ופלמ"ח.

פעולות הגדנ"ע השונות הקנו תודעה ביטחונית, מגוון מיומנויות שימושיות וערכים ציוניים-עבריים לנערים שהתנדבו למסגרת. תכליתן הייתה מתן היסודות הדרושים ללוחם איכותי שיקבל את מרבית הכשרתו במסגרות הצבאיות הבוגרות, העסקת הנוער במשימות בלתי אלימות לפי צרכי היישוב, וכן הכשרת כוח עתודה לוחם לעת צורך. הפעילות היומיומית התקיימה בחשאיות עד עזיבת החייל הבריטי האחרון, ונשאה "אופי רומנטי", כפי שתיארו זאת השותפים לסוד.

כחלק מהמעבר ממחותרת לארגון גלוי, ביקשו אלחנן אורן ויוחנן סמואל (מפקד מרחב תל אביב) לעצב לגדנ"ע סמל שיהווה ייצוג הולם של עברו ומטרותיו. עת שחשבו על עיצוב הסמל, מה שעמד לנגד עיניהם היו פסוקי התנ"ך "...ללמד בני יהודה קשת..." (שמואל ב', פרק א', פסוק י"ח) ו"כחצים ביד גיבור כן בני הנעורים; אשרי הגבר אשר מילא את אשפתו מהם..." (תהילים, פרק קכ"ז, פס' ד'-ה'), וכן העובדה שפקודת הנוער המלאה פורסמה בל"ג בעומר תשי"א - החץ והקשת הם מסמליו של מועד זה. הצעתם התקבלה על ידי המטכ"ל.